

בעין חינוכי

בעין חינוכית מספר 133, כ"ז בטבת תשע"ד

מבט חינוכי על תרבות הוויטס-אפ של ילדינו...

הרב יונה גודמן, ראש תחום חינוך אמוני, מכללת אורות ישראל

את עיניהם כדי לבדוק מי כתב להם (פעמים רבות דברי שטות חסרי חשיבות).

במילים פשוטות, כבר מזמן אין מדובר באפליקציה שמשרתת את האדם. רבים מאבדים את עצמיותם ומאפשרים לו לפלוש אפילו למרחב האינטימי שלהם עם עצמם, באותן דקות שלפני השינה שבהן בן-חורין יכול לקרוא בנחת, לחשוב ואף להרהר על יומו ועל עולמו.

לעובדות אלו כדאי לצרף נתון נוסף. השבועון טיים חשף לא מכבר, במחקר מקיף ורחב, נתון שממנו עולה כי 68% מהצעירים ישנים עם המכשיר במיטה ועוד 16% עם המכשיר על השידה ליד ראשם. בסך הכול ישנים עם המכשיר 84% מהצעירים! כשאני שואל צעירים (ומבוגרים) מדוע הם עושים כן, תשובתם היא טכנית, שהמכשיר משמש אותם כשעון מעורר ולכן אין בָּרָה. אך התוצאה היא שהם הופכים את עצמם מרצון לחיילים בכוננות אין-סופית של 7,24 לצפצוף הפוקד, כוננות לעיין במכשיר בכל רגע, שמא מישהו החליט לשלוח תמונה או בדיחה.

התמונה כמובן רחבה יותר. בעל טלפון נייד חכם בודק את המכשיר באופן יזום מאות פעמים ביום. הוא מפסיק, בתדירות גבוהה, פעילות שבה הוא בחר כדי לבדוק את הצפצוף – פעם של דוא"ל נכנס, פעם של עדכון בפייסבוק ופעם של ווטס-אפ נכנס (הסר את המיותר למי שמשתמש רק בחלק מיישומונים אלו). לעתים נדמה שלנגד עינינו משחזרים רבים את תופעת הבריון בשכונה. כוונתי לתופעה הקשה של בריון המאלץ ילדים חלשי אופי לעשות את רצונו: ללכת ולקנות לו גלידה, לצחצח את נעליו או לבצע במקומו משימות ביתיות שונות. הכינוי העממי לילדים שמשרתים אחרים הוא "שפיט" (כמו במשפט:

הנתונים העדכניים מלמדים כי נער ישראלי ממוצע מקבל 1500 ווטס-אפים ביום.¹ זה אומר 1500 פעם שהמכשיר מצפצף וגורם לצעיר להפסיק את העיסוק שבו בחר (לקרוא ספר, לדבר עם חבר, ללמוד וכו') ולהידרש לשאלה הכה חשובה – מי צפצף לו כעת הגיג מלומד (שלעתים מסתכם ברצף האותיות: חחחחח). אבקש להבהיר: אין לי התנגדות לזה שאדם משתמש בווטס-אפ, אך יש בי צער עמוק על צעירים רבים שווטס-אפ משתמש בהם. במקום להיעזר בכלי מועיל הם נשלטים על ידי, וליתר דיוק, הם מכפיפים את עצמם לחבר אנונימי שאולי כתב משהו שנון והם מפחדים שמא הם לא יגיבו ראשונים במסר שנון משלהם.

העניין לא מסתיים כאן. לאחרונה שאלתי קבוצות של בני נוער (דתיים-לאומיים) שאלה פשוטה: "מה הדבר האחרון שאתה עושה לפני השינה: (א) מתקלח; (ב) לובש פיג'מה; (ג) אומר קריאת שמע על המיטה; (ד) בודק אם הגיע ווטס-אפ בזמן שעשית את הפעולות הקודמות?".

90% מבעלי הסמרטפונים ענו שהדבר האחרון שהם עושים לפני השינה הוא לבדוק בטלפון הסלולרי את הוויטס-אפ או את הפייסבוק (וגם הדבר הראשון בבוקר...). בדרך כלל אני מוסיף שאלת המשך פשוטה: "נניח שהשעה אחת לפנות בוקר, סיימת עם הסמרטפון, הנחת אותו, אמרת קריאת שמע, סגרת עיניים, התארגנת עם הכרית בצורה נוחה ו... המכשיר צפצף. הגיע ווטס-אפ חדש. מה אתה עושה?" למרבה הפלא (או שלא...) למעלה מ-90% פותחים מחדש

¹ הנתון הגיוני. אם בקבוצה של חברי כיתתו ישנם 30 תלמידים, וכל אחד שולח 30 ווטסאפים ביום, אזי מקבוצה זו לבד הוא מקבל 600 ביום. אך הוא חבר גם בקבוצות נוספות: של הסניף, של חבריו בחוג כדורגל, של המשפחה וכו'. 1500 ביום זה הגיוני למדי.

"מסכן דני, ז'וזיו הפך אותו לשפוט שלו". והנה, לנגד עינינו המוני צעירים הופכים את עצמם מבחירה ל"שפוטרים" של המכשיר וסרים לצפצופו בכל שעות היום והלילה. הפטפטן בקצה השכונה שכתב איזו שטות בווטס-אפ יקבל תמיד את תשומת לבם במקום, ותוך כדי שיחת עומק עם חבר, עיון בספר או מאמר, טיול מהנה, לימוד תורה (לעתים גם תפילה!), הקשבה לעצמי או כל דבר אחר שבו חורין עושה מרצונו.

דרכי התמודדות

כתמיד, ניתן לחלק את דרכי ההתמודדות לעצות פרקטיות ולגישה מהותית. העצות הפרקטיות פשוטות. למשל להמליץ לצעירים לרכוש לעצמם שעון מעורר ואת הטלפון החכם לכבות בלילה ולשים במגרה. כך יוכל הצעיר להיגאל מצפצופי המכשיר ולהקדיש כמה דקות לעצמו. זאת ועוד, כדאי לכבות אותו לא רק בזמן השינה אלא שעתים קודם, כדי לקבוע זמן יומי שבו לא אהיה "זמין" לכל העולם, אלא קשוב רק לעצמי ולעולמי הרוחני. עצה זו לא תזיק גם למבוגרים רבים הישנים עם המכשיר ליד הראש "כי זה שעון מעורר". יסוד חיוני נוסף: **לבטל** במכשיר את הצפצוף האוטומטי המופיע כל אימת שהודעה חדשה נכנסת. באופן זה בעל המכשיר שולט על זמנו והוא המחליט מתי לפתוח ולראות במרוכז אילו הודעות נכנסו (בתנאי שהוא לא "מכור" ובודק את המכשיר כל חמש דקות מיזמתו...). עצות טכניות אלו (שמומלץ להורים לצעירים יותר להציבם כתנאי לפני רכישת מכשיר כזה!)

חשובות ועשויות להועיל, אך כמובן שאין בהן די. העיקר אינו טמון בכללים טכניים – החשובים בפני עצמם – אלא בטיפוח גישת חיים בריאה המבינה שדווקא בדור בעל אמצעים ושפע כשלנו על האדם לעמוד יותר מאי פעם למען חירותו. ייחודו של האדם הוא ב"בחירה החופשית" שהקב"ה העניק לו. בידו (תרתי משמע) לשמר בחירה זו ולטפח את חירותו על ידי שליטה בבלעני זמן הנמצאים בכיסו (או על שולחנו בדמותו של אינטרנט, סרטים ומשחקים במחשב ביתי).

אף אם הצעיר אינו נמצא במצב שבו הוריו קובעים עבורו כללים, עליו להבין כי אדם בוגר "מנהל" את עצמו וקובע לעצמו דרכים והנהגות כדי לטפח חיים של משמעות ועצמאות נוכח מבול הגירויים המקיף אותו. לא בכדי פותח הרמ"א בסעיף הראשון של השולחן ערוך בקביעה כה מהותית, שתפקידו של אדם הוא לקיים בעצמו "שווייטי ה' לנגדי תמיד". לפני העיון בכל שאר ההלכות בשולחן ערוך על האדם להחליט מה העיקר בעולמו ולאן פניו נשואות. המצב שבו אנשים ממירים את הפסוק ואת הצו למצב של "שווייטי את האיפון לנגדי תמיד", מרדד חלילה את חייהם ומהווה ויתור משמעותי על עצמיותם.

יש להשתיק את קולות ההתראה של ווטס-אפיים נכנסים (ולמבוגרים – של דוא"ל נכנס) כדי שנצליח לשמוע את הקול הגדול הקורא לנו להיות עצמנו, נאמנים לדרכנו וממילא לבוראנו. קריאת הנצח לאדם של "אֵיך" מופנה אלינו גם בהקשר זה.

- א. אין ספק שההתמכרות אינה למכשיר בלבד, אלא לעצמת החברה שקולה מושמע דרך המכשיר, והחשש העמוק להישאר מחוץ לכל התנהלות חברתית, ולו שטחית באמצעות הווטס-אפ. אילו מסרים חינוכיים יש להקנות לילדינו בקשר לחיי החברה שלהם? כיצד ניתן לעשות כן בצורה מוצלחת?
- ב. אילו יסודות תרבותיים עקרוניים מתגלים דרך "תופעת הווטס-אפ", ויחסם של ילדינו לסמרטפונים בכלל?
- ג. באילו תחומים נוספים נדרשת עשייה חינוכית ורוחנית כדי לסייע לילדינו ולתלמידינו להיות בני חורין באמת?

1. ניתן לעשות מנוי אישי (ללא עלות) על דפי "בעין חינוכית". נא לפנות לשרון: sharonz@orot.ac.il
2. מי שמוכנה לשתף את כלל הבנות במחשבות בתחומי חינוך וחיים המתאימות לרוח של "בעין חינוכית", מוזמנת לשלוח אליי: yonagood1@gmail.com.